

Forskningsformidling - forskning eller formidling?

Smith, A.

Published in:
Kommunikatøren

Publication date:
2005

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link back to DTU Orbit](#)

Citation (APA):
Smith, A. (2005). Forskningsformidling - forskning eller formidling? *Kommunikatøren*, 6.
http://www.risoe.dtu.dk/rispubl/afm/afmpdf/afm_5_2005.pdf

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Forskningsformidling – forskning eller formidling?

Fordommene huserer, og gode råd baseret på erfaring med både forskning og formidling, er der ikke mange af

Af akademisk medarbejder Anders Smith, Forskningscenter Risø

Undertiden kan man få det indtryk, at forskningsformidling er et tyndt, bristefærdigt reb, der er spændt ud over en bundløs afgrund mellem forskerens selvtilstrækkelige uforståelighed og popularisatorens lixtalsfikserede platheder. Det bygger dog på et noget overfladisk billede af forholdet mellem formidling og forskning. Naturligvis er videnskabsformidling ikke videnskab, men det er heller ikke noget rent eksternt, en irriterende forstyrrelse, der så vidt muligt bør undgås for virkelige forskere. Både for formidler og forsker (hvad enten de er sammenfaldende eller ej) er det vigtigt at gøre sig klart, at forskningsformidling dækker et meget bredt spektrum: Den videnskabelige artikel, forskningsrådsansøgningen, leksikonartiklen, pressemeddelelsen, hjemmesiden, skolebogen, avisartiklen.

Den videnskabelige artikel

Måske synes man umiddelbart, at den videnskabelige artikel skiller sig ud, men formidling spiller allerede her en vigtig, omend undertiden overset, rolle. Med den amerikanske fysiker David Mermins ord: 'I sidste ende er resultatet af vores arbejde som forskere jo ikke en tabel med data, et sæt ligninger eller en computerudskrift. Det er et essay, et forklarende stykke prosa'. Man skal overbevise sine kolleger om sine konklusioners validitet, og det kræver formidling. (Med mindre man er så uheldig at udøve sin gerning i en disciplin, hvor det gælder om at overbevise andre om sine tankers dybsindige dunkelhed). Jeg vil ikke beskæftige mig yderligere med de videnskabelige artikler her, men det kan være nyttigt at minde sig selv om, at formidling ikke bare skal betragtes som noget påklisset eller udefrakommende, der kun kommer i spil, når der skal søges penge eller skaffes medieomtale.

Er det så en anden slags formidling, der skal bringes i anvendelse i en populærvidenskabelig artikel end i en videnskabelig afhandling? Det faglige niveau er naturligvis anderledes, men tankegangen behøver måske ikke at være så forskellig: At udtrykke sine ideer så simpelt som muligt (men heller ikke simplere) i et sprog, der er tilpasset den formodede læser. Det første skridt er oftest det sværeste: Beslutningen om at gennemtænke og skærpe sine pointer for sig selv. Formidling kræver således velvillighed fra forskeren, og det kræver naturligvis også en vis imødekommenhed eller generel indstilling om at blive oplyst fra læserens side. Er der noget mere dræbende for formidlingslysten end at blive mødt med det udtalte eller uudtalte spørgsmål: 'Hvad kan jeg bruge det til?' – og det uanset om trykket ligger på 'jeg' eller på 'det'?

Formidling og forståelse

Men hvad kræver det af formidleren? Formidling er i min erfaring ikke en løsrevet samling af standardværktøj eller metoder, der mekanisk kan bringes i anvendelse på et vilkårligt emne. Formidling bygger på forståelse, og det gælder forskningsformidling i lige så høj grad som fx kunstformidling. Det kræver derfor en vis baggrundsviden for den, der formidler. Det er naturligvis nedslående i den forstand, at der ikke findes nogle hurtige genveje. Men det er vel heller ikke særlig overraskende. Vi regner jo heller ikke med, at Christiansborgjournalisten kan formidle det seneste korridorforlig uden en vis indsigt i parlamentarismens krinkelkroge eller, at historien om aktiekursernes op- og nedture kan fortælles overbevisende af en, der ikke har nogen som helst viden om økonomisk teori. Vi kender alle resultatet, når aviserne prøver alligevel.

Det betyder naturligvis ikke, at man skal være specialist. Noget der i øvrigt er umuligt, når man betænker, at den omsiggribende specialisering har gjort, at selv forskere er amatører inden for naboens felt. Men det betyder, at man skal vide et vist minimum om videnskabens arbejdsmetoder, dens sammenhæng med andre felter og dens kriterier for gyldighed og ugyldighed. Det gør det forresten også lettere at sige til forskeren, at man ikke forstår hans forklaring, hvis man samtidig giver udtryk for en vis generel viden på hans felt.

Kan alt formidles?

Nogle forskningsområder starter med et vist forspring i formidlingskapløbet, og et langt spring adskiller de mere matematisk baserede og abstrakte videnskaber fra resten. Den anerkendte professor og fysiker Stephen Hawking, Cambridge, giver udtryk for en almen overbevisning, når han siger, at læzerskaren halveres for hver formel i teksten. Men selv her er der grader af sværhed: Når vi taler matematik, kan vi måske lige være med, når det gælder primtallene, og der kan skrives bestsellere om uendelighedsbegrebet i mængdelære, men når vi når til de Noetherske modulers rolle i den højere

algebra, bliver vi måske en anelse fjerne i blikket (slå selv efter i Encyklopædien).

Er det derfor en kendsgerning, at nogle discipliner er svære og dermed også svære at formidle, så gælder det dog også, at man kan fortælle en god historie om overraskende mange emner. Ofte gælder den gamle regel om at tage afsæt i noget velkendt. Hvordan tager man fx venligt imod leksikonbrugeren, der efter søndagsmiddagen gerne vil vide lidt mere om indholdet af fedtkanten på oksestegen. Her er to forslag:

– fedt: fedtstoffer, samlebetegnelse for en række faste, halvfaste og flydende stoffer, der hovedsagelig består af triglycerider, dvs. [...] (Den Store Danske Encyklopædi)

over for

– fedt: olieagtigt, oftest hvidt eller gulligt plante- eller dyrevæv, der består af >fedtstoffer. [...] s.m.

– fedtstoffer: stoffer, der er uopløselige i vand, tungtfordampelige og føles olierede; består i kemisk forstand af triglycerider, dvs. [...] (Gyldendals Leksikon, 1-3).

Her kan opsplitningen i to måske resultere i en artikel, der synes triviell for forskeren, men det illustrerer meget godt, at en vigtig funktion for formidleren er at turde insistere på at få det trivielle med.

Som antydning ovenfor mener jeg ikke, at god (forsknings)-formidling kan reduceres til at følge et sæt regler. De gode råd i den ledsagende boks skal da heller ikke betragtes som andet end en mulig inspirationskilde for formidleren i den stadige kamp for at gøre det svære simpelt og det uklare klart.

Anders Smith er akademisk medarbejder ved Forskningscenter Risø, hvor han blandt andet beskæftiger sig med formidling af brændselscelleforskning. Han har været fagredaktør og redaktionssekretær ved Den Store Danske Encyklopædi og er stadig tilknyttet Gyldendals leksikonredaktion som ekstern redaktør.

Gode råd til forskningsformidleren

1. Forstå det, du skriver om. Det betyder ikke, at du skal have en ph.d. i teoretisk fysik, selvom det hjælper. Men hvis du ikke kan genfortælle historien med dine egne ord, kan du vel heller ikke regne med, at din læser vil kunne gøre det.

2. Vid mere end læseren. Ligesom god undervisning kræver god formidling et minimum af overskud fra formidlerens side.

3. Undervurder ikke læseren. Måske kan hun godt forstå et klart præsenteret abstrakt argument.

4. Overvurder ikke læseren. Fagterminologi kan være nødvendig, men begrav ikke din tekst i indforstået jargon.

5. Vær skeptisk og oversælg ikke – ér det virkelig løsningen på kræftens gåde hver gang? Forskeren vil også bagefter gerne kunne bevare sin troværdighed internt i faget, hvor der ofte slås hårdt ned på hype.

6. Skriv på dansk, hvis det altså er det, du gør. Slå fagudtrykkene op. Fx tror mange journalister åbenbart, at plante- og dyrenavne kan oversættes ordret fra engelsk til dansk.

7. Spar på stereotyperne – nørden, den sæere professor. Døm ikke ud fra dig selv. Man behøver ikke at være sær, bare fordi man brænder for sit arbejde og er overbevist om dets vigtighed. Misund dem i stedet for at gøre nar af dem.

8. Vis forskeren resultatet, hvis det overhovedet er praktisk muligt. Det er uhyre let at snige misforståelser ind, og hvis man gør sig den smule ulejlighed, stemmes forskeren venligt til næste gang.